

RAPPORTAGE INDUSTRIEEL PARTICIPATIE (IP) BELEID 2021-2022

Inleiding

De veiligheid van onze samenleving staat onder druk. De realisatie dat veiligheid niet vanzelfsprekend is, is inmiddels wel ingedaald. De voorraden en beschikbaarheid van (militair) materieel lopen in Europa terug en de grenzen van opschaling van productie worden wereldwijd bereikt. Daardoor staat de leveringszekerheid en operationele inzet onder druk en zijn investeringen in industriële capaciteiten noodzakelijk. Ook kunnen we voor het borgen van onze veiligheid niet altijd terugvallen op andere landen en wordt van Nederland verwacht dat we onze rol nemen in internationaal verband. Nederland wil daarom blijven beschikken over een eigen technologische en industriële basis, zodat de eigen nationale veiligheid kan worden geborgd en een zeker autonoom handelingsperspectief behouden blijft.

Dat is precies wat we met het Industrieel Participatie beleid ('IP-beleid') willen bereiken. Het IP-beleid wordt enerzijds ingezet om de Nederlandse Defensie Technologische en Industriële Basis ('DTIB') verder te versterken en anderzijds om Nederlandse defensiebedrijven en kennisinstellingen te positioneren binnen de veelal gesloten en op nationaal niveau georganiseerde Europese en trans-Atlantische toeleveringsketens van ontwikkeling, productie en instandhouding van defensiematerieel. IP stimuleert ten eerste duurzame samenwerking tussen buitenlandse wapensysteemfabrikanten of *Original Equipment Manufacturers* (OEM's) en in Nederland gevestigde bedrijven. Ten tweede is IP ondersteunend bij toegang tot en ontsluiting van de relevante en nieuwe technologieën, kennis en ervaring, en ten derde is het een belangrijk instrument om op basis van concurrerende voorwaarden de gesloten internationale toeleveringsketens te openen. Het IP-beleid is hiermee een belangrijk instrument voor de internationale positionering van de Nederlandse defensie-industrie en het creëren van een meer level playing field. Daarmee kan een waardevolle bijdrage aan de Europese industriële basis worden waargemaakt en wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de Nederlandse en Europese veiligheid.

Deze tussentijdse rapportage bestaat uit twee delen. De gewijzigde veiligheidssituatie en de recente geopolitieke ontwikkelingen hebben geleid tot een drastische wijziging van het Europese en Nederlandse defensie- en veiligheidsbeleid. Deze wijziging heeft ook gevolgen voor ons IP-beleid alsook voor de inzet in Europa en het gebruik van het Europees instrumentarium. In deze rapportage wordt ten eerste stilgestaan bij de belangrijkste nationale en internationale ontwikkelingen die van invloed zijn op het Industrieel Participatie (IP)-beleid. Ten tweede komen de kwantitatieve resultaten van zowel het IP-beleid over 2021 en 2022 aan de orde. Over de resultaten van de Europese inspanningen volgt een separate rapportage.

1. Ontwikkelingen die van invloed zijn op het Industrieel Participatiebeleid

a. Geopolitieke ontwikkelingen

Landen wereldwijd worden geconfronteerd met verschillende en toenemende dreigingen. Verschuivende machtsverhoudingen, de impact van klimaatverandering en technologische ontwikkelingen spelen daarbij een belangrijke rol. De Russische invasie van Oekraïne op 24 februari 2022 heeft tot een wezenlijke verandering van het veiligheidsdenken geleid, alsook recent de oorlog in Gaza en Israël. Ook de ontwikkelingen in de Indo-Pacific hebben grote invloed op de stabiliteit in de wereld. Daarom nemen landen binnen de NAVO extra maatregelen om hun bescherming op orde te brengen. Het belang van robuuste toeleveringsketen en toegang tot (kritische) grondstoffen worden beter onderkend. Ook binnen de Europese Unie is er momentum om gezamenlijk de veiligheidsarchitectuur te versterken. Europese landen willen beter in staat zijn hun inwoners te beschermen. Nederland investeert daarom voor fors in Defensie, zodat wij onze veiligheid samen met onze bondgenoten kunnen verdedigen. Het kabinet investeerde tussen 2022 en 2025 14,8 miljard € extra in Defensie. In 2024 voldoet Nederland met een defensiebegroting van 21,4 miljard nagenoeg aan de NAVO-norm van 2% (1,95%). De aanzienlijke verhoging van het defensiebudget stelt het ministerie van Defensie in staat de krijgsmacht de komende jaren te moderniseren. Daarnaast gaat het Ministerie van Defensie onder meer intensiever samenwerken

met internationale partners en de eigen strategische autonomie verder versterken. Hiervoor is het hebben van een eigen vitale defensiesector belangrijk.¹

b. Beleidsmatige ontwikkelingen in Europa op het gebied van defensie & veiligheid

De oorlog in Oekraïne heeft de veiligheidssituatie in Europa verslechterd en de instabiliteit vergroot. De regeringsleiders van de Europese Unie (EU) hebben in de verklaring van Versailles benadrukt dat EU-lidstaten meer verantwoordelijkheid zullen nemen voor hun eigen veiligheid. De lidstaten van de EU hebben daartoe in maart 2022 ook het Strategisch Kompas van de EU aangenomen. Het Strategisch Kompas geeft richting aan het Gemeenschappelijk Veiligheids- en Defensiebeleid van de Unie. Het Kompas bestaat uit een dreigingsanalyse en hoofdstukken over crisismanagement, weerbaarheid, capaciteitsontwikkeling en partnerschappen. De Europese Commissie heeft daarnaast in februari een Defensiepakket uitgebracht met o.a. een roadmap op het gebied van kritieke technologieën voor defensie en veiligheid. In een andere mededeling van de Commissie en Hoge Vertegenwoordiger in mei 2022 werd o.a. aangekondigd dat het gezamenlijk aanschaffen van defensiematerieel in de EU verder bevorderd zal worden. In haar Staat van de Unie heeft EC president von der Leyen het European Defence Industrial Strategy (EDIS) aangekondigd, welke een verdere impuls moet geven aan de ontwikkeling van de defensiecapaciteiten van de lidstaten, geschraagd door een moderne en veerkrachtige Europese technologische en industriële defensiebasis, en een strategisch kader voor de komende jaren tot stand brengen. Het EDIS betreft een belangrijk initiatief, op verschillende EU-initiatieven die de afgelopen jaren in gang zijn gezet om de Europese defensiesamenwerking te bevorderen. Met name het Europees Defensiefonds (EDF), *Permanent Structured Cooperation* (PESCO), *Coordinated Annual Review on Defence* (CARD) en het *Capability Development Plan* (CDP) zijn er op gericht om de capaciteiten van Europa op het gebied van defensie te versterken. In juli 2022 presenteerde de Commissie de *European Defense Industrial Reinforcement through common Procurement Act* (EDIRPA), gericht op het ondersteunen van de samenwerking tussen de lidstaten in de aanbestedingsfase om de meest urgente en kritieke lacunes op een gezamenlijke manier op te vullen. Daarnaast is in oktober het *Act in Support of Ammunition Production* (ASAP) werkprogramma gepubliceerd. Het is een eenmalig en reactief subsidieprogramma wat het doel heeft het reactievermogen en het vermogen van de defensie-industrie van de Unie te versterken en om de tijdige levering van munitie en raketten in Europa te garanderen. Begin 2024 zal ook het *European Defence Investment Programme* (EDIP) worden gepresenteerd, een industrieel programma van de EU ter ondersteuning van het concurrentievermogen en de innovatiecapaciteit van de defensie-industrie van de Unie.

Het EDF vormt een belangrijk onderdeel van de initiatieven om de zelfredzaamheid van de EU te vergroten. Via het EDF worden R&D-projecten gefinancierd die moeten tot leiden tot een verbetering van de defensiesamenwerking tussen lidstaten en de gezamenlijke ontwikkeling van Europese defensiecapaciteiten, waarbij duplicatie moet worden voorkomen en/of interoperabiliteit moet worden verbeterd. Het EDF bestaat uit twee delen: het eerste is gericht op onderzoek met een omvang van €2,7 miljard euro en het tweede deel is een ontwikkelingsprogramma met een omvang van €5,3 miljard in het Meerjarig Financieel Kader. Het EDF is in 2021 van start gegaan met het lanceren van de eerste *calls for proposals* alsmede indiening van de voorstellen. Inmiddels zijn ook de *calls for proposals* voor 2022 en 2023 gepubliceerd. De EDIRPA verordening over de gezamenlijke aanschaf van defensiematerieel zal prikkels bevatten om de capaciteiten die via het EDF worden ontwikkeld ook te produceren en gezamenlijk aan te schaffen. Over de inhoud van het werkprogramma van EDIRPA wordt op het moment onderhandeld in haar *Programme Committee*. In tegenstelling tot het EDF, waarin de defensie-industrie samen consortia vormen om voorstellen in te dienen, dienen LS gezamenlijk voorstellen in onder EDIRPA om gezamenlijk aan te besteden. Over de voortgang op het gebied van EU-defensie-initiatieven wordt de Kamer regelmatig geïnformeerd (zie onder meer Kamerstuk 22 112, nr. 2302, Kamerstuk 22 112, nr. 2374, en Kamerstuk 22 112, nr. 2676).

Het EDF moet onder meer zorgen voor een minder gefragmenteerde Europese defensie- en veiligheidsgelateerde markt. Deze markt kenmerkt zich door gesloten (nationale) markten en een gebrek aan een gelijk speelveld (level playing field). De Original Equipment Manufacturers (OEM's) van defensiesystemen in Europa bevinden zich vooral in het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Duitsland, Italië, Spanje en Zweden. Ook de toeleveranciersketens van deze OEM's hebben overwegend een (gesloten) nationaal karakter. De middelgrote en kleinere EU-lidstaten (waaronder Nederland) beschikken over een bescheidener defensie-industrie waarvoor het lastig is om toegang

---

¹ Defensienota 'Sterker Nederland, veiliger Europa' (2020); pagina 36.

te krijgen tot de toeleveranciersketens van de grote Europese en Amerikaanse OEM's. De Europese Unie heeft zich mede daarom sterk ingezet om een open en toegankelijke Europese defensiemarkt te creëren met een gelijk speelveld. Dit beleid is onder meer de aanzet geweest voor de totstandkoming van Richtlijn 2009/81/EG, geïmplementeerd begin 2013 via de Aanbestedingswet op Defensie- en Veiligheidsgebied (ADV). Uit de in 2016 uitgevoerde evaluatie van de Europese richtlijn 2009/81/EG door de Europese Commissie zelf, kan worden geconcludeerd dat de Richtlijn nog niet heeft geresulteerd in de opening van alle (deel)markten. De overheid blijft beducht op een koude consolidatie die vooral in het voordeel werkt van de grote landen die beschikken over eigen OEM's en toeleveranciers (Kamerstuk 31 125, nr. 112).

c. Defensie Industrie Strategie (2018) en de actualisatie 'DIS in nieuwe geopolitieke context'

Nederland wil zoals betoogd blijven beschikken over een eigen technologische en industriële basis, zodat de eigen nationale veiligheid kan worden geborgd en een zeker autonoom handelingsperspectief behouden blijft, zoals vermeld in de Kamerbrief 'Visie op de toekomst van de industrie in Nederland' d.d. 30 oktober 2020 (Kamerstuk 29 826, nr. 124) en de Kamerbrief 'Het verschil maken met strategisch en groen industriebeleid' d.d. 8 juli 2022 (Kamerstuk 2022Z14866). Bij het ontbreken van een dergelijke basis zou Nederland volledig afhankelijk zijn van de kennis, en productie- en onderhoudscapaciteiten van leveranciers die onder controle staan van (al dan niet bevriende) mogendheden. Voor de defensiesector is maatwerk nodig en daarom heeft de Nederlandse regering een Defensie Industrie Strategie (DIS) vastgesteld in 2007 en deze aangepast in 2013, 2018 en geactualiseerd met de brief 'DIS in nieuwe geopolitieke context'.

De DIS, die op 15 november 2018 door de ministeries van Economische Zaken (EZK) en Klimaat en Defensie is aangeboden aan de Tweede Kamer (Kamerstuk 31 125, nr. 92) definieert welke kennis, technologie en industriële capaciteiten zoveel als mogelijk nationaal moeten worden verankerd om de wezenlijke belangen van nationale veiligheid te kunnen beschermen. Daarmee wordt ook de gewenste Nederlandse Defensie Technologische en Industriële Basis (DTIB) geschetst. In de DIS (2018) worden tien kennisgebieden, elf technologiegebieden en een set aan industriële capaciteiten gedefinieerd. Op deze gebieden is Nederland innovatief en kunnen de beste producten tegen de beste prijs worden geleverd. Aangezien Nederland hier onderscheidend is, zijn de gebieden niet alleen van belang voor het beschermen van de wezenlijke belangen van nationale veiligheid, maar kan Nederland ook de Europese DTIB versterken en een hoogwaardige bijdrage leveren aan de Europese veiligheid. Zo wordt Nederland een aantrekkelijkere partner in internationale samenwerkingsprogramma's.

In de Kamerbrief *Defensie Industrie Strategie in een nieuwe geopolitiek context* van 2 november 2022 (Kamerstuk 2022D44864) wordt aangegeven op welke wijze de Ministeries van EZK en Defensie doorpakken op de uitwerking van de instrumenten. Eén van de belangrijkste instrumenten die in zowel de DIS als in de recente Kamerbrief wordt benoemd is het IP-beleid dat wordt uitgevoerd door het ministerie van EZK. Voor elke aanschaf door Defensie van meer dan € 5 miljoen o.b.v. artikel 346 VWEU of de Aanbestedingswet Defensie en Veiligheid wordt getoetst of een inzet op het realiseren van industriële participatie (IP) in samenwerking met de geïnteresseerde partijen tot de mogelijkheden behoort en daarmee kan bijdragen aan het beschermen van de wezenlijke veiligheidsbelangen zoals geïdentificeerd in de DIS. Met de toegenomen defensiebudgetten en -investeringen, ontstaat er ook een toename om de IP mogelijkheden en omvang.

2. Resultaten van het Industrieel Participatiebeleid (IP-beleid) over 2021 en 2022

De getallen in deze rapportage betreffen de realisatie uit de lopende IP-verplichtingen en zijn door de ADR aangesloten op de onderliggende administratie.

a. Invulling van de verplichtingen

Vanaf 2018 ligt de gerealiseerd IP stabiel boven de € 320 miljoen, in 2022 bedroeg de IP € 348 miljoen (zie Tabel 1), hetgeen leidt tot een gemiddelde van € 330 miljoen over vijf jaar. Het is

de verwachting dat de gerealiseerde IP de komende jaren een stijgende lijn laat zien. De belangrijkste redenen voor deze toename zijn:

- De aanzienlijke verhoging van het defensiebudget door het kabinet naar 2% bnp-norm voor de NAVO vanaf 2024, stelt het ministerie van Defensie in staat de krijgsmacht de komende jaren te moderniseren. Nieuwe investeringen in materieel bieden aanleiding nieuwe IP-overeenkomsten te sluiten met buitenlandse partijen. Het zal echter enige tijd duren voordat deze verwachte stijging in de gerealiseerde IP is verdisconteerd;
- De DIS van 2018 biedt meer aanknopingspunten voor IP, binnen de kaders van de Europese regelgeving, dan de DIS uit 2013.

De gerealiseerde IP bedroeg in 2021 € 321 miljoen en in 2022 € 348 miljoen (Tabel 1).

Tabel 1: Gerealiseerde IP in miljoen € per jaar 2018 – 2022

	2018	2019	2020	2021	2022	Gemiddeld
Aantal claims	310	293	283	288	255	286
Goedgekeurd	€ 337	€ 322	€ 320	€ 321	€ 348	€ 330
Afgekeurd	€ 117	€ 76	€ 23	€ 39	€ 89	€ 69

Afgeronde bedragen in miljoenen €

b. Defensiegerelateerde industrie en kennisinstellingen

Omdat het beleid primair gericht is op het garanderen van onze nationale veiligheid en doorbreking van het gesloten karakter van de internationale defensiemarkt, wordt specifiek gerapporteerd over het percentage van de gerealiseerde IP dat neersloeg bij de Nederlandse defensie-industrie en kennisinstellingen. Van de gerealiseerde IP in 2020 en 2021 werd respectievelijk 78,4% en 84,7% ingevuld met defensiegerelateerde activiteiten. In 2022 was dit 88,1%. Het is de verwachting dat het percentage uiteindelijk zal toenemen tot 100% omdat in de nieuwe IP-overeenkomsten alleen activiteiten worden geaccepteerd die gerelateerd zijn aan de ontwikkeling, productie of instandhouding van militaire goederen. Doordat een aantal grote claims, gerelateerd aan nog lopende overeenkomsten waarin ook nog ruimte is voor de uitvoering van zogenoemde *dual use* activiteiten, zal dit percentage echter nog niet direct naar 100% gaan.

c. Inschakeling van het midden- en klein bedrijf (mkb)

Eén van de doelstellingen van het beleid is bijdragen aan een evenwichtige en concurrerende toegang van het mkb tot de internationale leveringsketens van militaire goederen. In tabel 2 vindt u de totale gerealiseerde IP naar bedrijfsgrootte in de periode 2018-2022. Het percentage gerealiseerde IP dat neerslaat bij het mkb fluctueert. Dit wordt veroorzaakt doordat in sommige jaren door buitenlandse OEM's enkele grote opdrachten bij grote Nederlandse bedrijven geplaatst worden. Dit was bijvoorbeeld in 2018 het geval.

Tabel 2: Percentages gerealiseerde IP naar bedrijfsgrootte

Werkzame personen	2018	2019	2020	2021	2022	Gemiddeld
<250	32,1	65,4	61,0	52,0	60,7	54,2
250-500	8,9	4,2	3,5	12,8	15,0	8,9
>500	58,9	30,4	35,5	35,3	24,3	36,9

Omdat de bedrijven uit de categorieën met meer dan 250 werkzame personen ook vaak delen van opdrachten uitbesteden bij kleinere bedrijven, zal het reële percentage van de IP dat is terechtgekomen bij het mkb nog iets hoger liggen.

d. Categorieën activiteiten waarmee IP is ingevuld

In tabel 3 is aangegeven met welke categorieën activiteiten de invulling van de IP-verplichting in 2021 en 2022 is gerealiseerd zowel volgens de oude als de nieuwe indeling.

Tabel 3: Categorieën van activiteiten bij invulling IP

Categorie van activiteiten <i>Oude indeling</i>	% 2021	% 2022
Uitbesteding, 'build to print': opdrachten voor bewerkingen vanaf tekening	34,1	20,9
Inkoop van producten	28,6	34,8
Complexe uitbesteding, licentiebouw en coproductie: componenten en subsystemen waarvoor NL bedrijf een deel ontwikkeling en/of veel 'engineering' doet	1,9	30,0
<i>Engineering (incl. Software)</i>	8,4	0,6
Investerings ('Venture capital')	0,0	0,0
Marketingassistentie	0,6	0,0
Overdracht van kennis, licenties en technologie	1,7	0,0
Uitruil tussen overheden van wederzijdse compensatieverplichtingen	0,0	1,1
Overig: o.a. onderhoud/repatriatie, R&D, vestiging	24,5	12,5
Totaal	100.0	100.0

Categorie van activiteiten <i>Nieuwe indeling</i>	% 2021	% 2022
Uitbesteding, 'build to print': opdrachten voor bewerkingen vanaf tekening	34,1	20,9
Inkoop van producten	28,6	34,8
Complexe uitbesteding, licentiebouw en coproductie: componenten en subsystemen waarvoor NL bedrijf een deel ontwikkeling en/of veel 'engineering' doet	1,9	30,0
<i>Engineering (incl. Software)</i>	8,4	0,6
Overdracht van kennis, licenties en technologie	1,7	0,0
Uitruil tussen overheden van wederzijdse compensatieverplichtingen	0,0	1,1
Onderhoud/repatriatie	8,5	6,1
R&D	15,4	5,3
ICT & Cyber security nieuw		0,1
Overdracht kennis & kunde DEF nieuw		0,9
Overig: o.a. vestiging, documentatie, marketing assistentie, investeringen (venture capital)	1,2	0,1
Totaal	100.0	100.0

Tabel 3 geeft aan op welke wijze de Nederlandse DTIB door IP wordt versterkt. Uit de tabel blijkt dat de inkoop van producten, R&D, onderhoud & reparatie, uitbesteding van onderdelen en 'build to print' (bewerkingen vanaf tekening) alsmede de complexe uitbesteding, licentiebouw en coproductie in 2022, evenals in andere jaren, het leeuwendeel van de gerealiseerde IP uitmaken. We zien een forse stijging van complexe uitbesteding en een vermindering van 'build to print' opdrachten, in lijn met een doelstelling van ons IP-beleid. Daar staat tegenover dat er in 2022 een lager percentage R&D-activiteiten is gerealiseerd. De percentages schommelen door de jaren heen. In complexe uitbesteding zit ook een deel technologieoverdracht, maar beide categorieën samen moeten door de jaren wel van voldoende omvang zijn om van een substantiële technologieoverdracht te kunnen spreken.

Het percentage activiteiten besteed aan marketingassistentie (in de categorie overig) is nihil. Dat is in lijn met het uitgangspunt dat het IP-beleid niet een economisch doel heeft, maar zich richt op een bescherming van onze wezenlijke veiligheidsbelangen en het behoud van een zekere mate van strategische autonomie op het niveau van het Koninkrijk der Nederlanden.

e. Toepassing van 'multipliers'

In het kader van het IP-beleid worden op case-by-case basis 'multipliers' toegepast. Een multiplier houdt in dat met een bepaalde opdracht een groter bedrag van de IP-verplichting wordt ingevuld dan de nominale waarde van de opdracht. Het doel hiervan is om activiteiten met een bijzonder karakter te stimuleren zoals onderzoek, technologie- en productontwikkeling binnen een van de prioritaire gebieden uit de DIS.

In tabel 4 is weergegeven wat in de jaren 2021 en 2022 het effect was van het toepassen van multipliers op de invulling van de IP-verplichtingen. De gemiddeld toegepaste multiplier kan per jaar (sterk) verschillen, omdat deze afhankelijk is van de mate waarin de 'geclaimde' activiteiten bijdragen aan de prioritaire gebieden uit de DIS. De hoogte van de multiplier is afhankelijk van de kwaliteit van de activiteiten. Hoe groter de bijdrage aan de versterking van de Nederlandse DTIB hoe hoger de multiplier. Zo worden bijvoorbeeld R&D-activiteiten hoger gewaardeerd dan inkoopgerelateerde activiteiten. In 2022 is voor een iets groter financieel volume aan hogere multipliers toegekend dan in 2021.

Tabel 4: Effecten van 'multipliers' in miljoen € in 2021 en 2022

Toegepaste 'multiplier'	2021	2022	2021	2022
	Zonder 'multiplier'		Met 'multiplier'	
1 (geen 'multiplier')	€ 205,3	€ 144,1	€ 205,3	€ 144,1
> 1 tot en met 5	€ 25,1	€ 81,0	€ 83,4	€ 187,5
> 5 tot en met 10	€ 4,6	€ 2,2	€ 32,6	€ 16,5
Totaal opdrachten	€ 235,0	€ 227,3	€ 321,3	€ 348,1
Investeringen: >10 ²	€ 0,0	€ 0,0	€ 0,0	€ 0,0
Totaal	€ 235,0	€ 227,3	€ 321,3	€ 348,1

Afgeronde bedragen in miljoenen €

f. Stand van zaken lopende overeenkomsten

Tabel 5 bevat de wijzigingen in de totale voorraad lopende overeenkomsten ten opzichte van de vorige rapportages. Omdat overeenkomsten in de regel een looptijd hebben van 5 tot 10 jaar, is er altijd een 'voorraad' overeenkomsten die op het rapportagemoment ten dele zijn ingevuld. Het jaar 2022 begon met 82 overeenkomsten. Daarvan zijn er in 2022 4 afgedaan doordat de overeenkomsten zijn ingevuld en zijn er 6 nieuwe bijgekomen. Op 31 december 2022 waren er in totaal 84 lopende overeenkomsten.

De nog openstaande verplichtingen zijn van 31 december 2021 tot eind 2022 gewijzigd van € 1.757 miljoen naar € 1.448 miljoen per 31 december 2022. Deze zullen de komende jaren door diverse activiteiten worden ingevuld. Het is de verwachting dat het aantal nieuwe overeenkomsten de komende jaren, door het toegenomen budget van het ministerie van Defensie en als gevolg daarvan een groter aantal (omvangrijke) nieuwe overeenkomsten, verder zal stijgen.

De in 2021 en 2022 gerealiseerde IP van respectievelijk € 321 miljoen en € 348 miljoen (zie tabel 1) is niet zichtbaar in tabel 5 omdat daarin alleen de stand van de invulling aan het eind van het jaar te zien is.

² In 2007 is besloten om de maximale 'multiplier' die wordt toegepast, te verlagen en vast te stellen op 10. Verplichtingen met bedrijven die zijn aangegaan vóór dit besluit en waarbij een hogere 'multiplier' is toegepast zijn in dit overzicht verwerkt

Tabel 5: Aansluiting huidige met vorige rapportage

Aantal ovk.	2021	Miljoen €
78	Initiële verplichting lopende compensatie- of industriële participatie overeenkomsten per 31 december 2020	4.394
9	Nieuwe overeenkomsten 2021	794
	Wijzigingen op bestaande overeenkomsten	94
5	Afgedane (in 2021 volledig ingevulde) overeenkomsten	-/- 59
82	Initiële verplichting lopende compensatie- of industriële participatie overeenkomsten per 31 december 2021	5.223
	Realisatie lopende overeenkomsten t/m 31 december 2021	-/- 3.466
	Nog in te vullen verplichtingen per 31 december 2021	1.757
Aantal ovk.	2022	Miljoen €
82	Initiële verplichting lopende compensatie- of industriële participatie overeenkomsten per 31 december 2021	5.223
6	Nieuwe overeenkomsten 2022	87
	Wijzigingen op bestaande overeenkomsten	17
4	Afgedane (in 2022 volledig ingevulde) overeenkomsten	-/- 1.085
84	Initiële verplichting lopende compensatie- of industriële participatie overeenkomsten per 31 december 2022	4.243
	Realisatie lopende overeenkomsten t/m 31 december 2022	-/- 2.795
	Nog in te vullen verplichtingen per 31 december 2022	1.448

Afgeronde bedragen in miljoenen €